

tische komt pas na het praktische en constructieve. Het is ongeveer hetzelfde als bij een portret. De eerste eisch van den besteller is de gelijkenis, pas daarna komt de aesthetische waarde in aanmerking en zoo vraagt en oordeelt de groote massa. De meer aesthetisch ontwikkelde echter kijken niet meer uitsluitend naar 't praktische en constructieve van een huis, evenmin als naar de gelijkenis van een portret.

Zulk een standpunt zullen wij trachten in te nemen bij het beschouwen dezer beide bouwwerken, wat met critiek op het eigenlijke bouwen in technischen zin niets te maken heeft, ofschoon wij bij de beide uitingen als nevensgaande bijlagen geven, wel direct zien, dat uit bijl. 3 redelijkheid van constructie spreekt, terwijl bijl. 4 grillig en niet constructief is. Wij kunnen niet nalaten dagelijks huizen te bekijken op het land of in de steden en vinden die mooi of leelijk. Dit is een subjectieve smaakuiting, die verder geen beteekenis heeft als maatstaf voor zuivere appreciatie en inzicht; en daarom zullen wij probeeren uit de werken zelve iets te halen zooals wij in de aesthetische beschouwingen in jaarg. I hebben getracht te doen ten opzichte van beeldende kunstwerken.

We willen niet verder gaan dan belangstelling wekken voor het aesthetische, d. w. z. het resultaat van een zekere beeldingsopvatting.

Een huis bestaat hoofdzakelijk uit begrenzing (muren), dientengevolge begrensde ruimten (kamers), belichting en beluchting der ruimten (vensters), afdekking (dak), enz. Dit zijn de reële deelen van en voor een bouwwerk, zooals voor een schilder: kleur, lijn, vlakruimte, en voor een beeldhouwer: vormen in en met de vrije ruimte. Deze uitgangspunten of beeldingswaarden zijn de onmisbare deelen (elementen) voor het geheel. De soort materie, die men gebruikt, hangt af van het resultaat van den technischen gang der wetenschappen. De keuze der materialen hangt af van den aanleg van den bouwmeester, naarmate die hartstochtelijk, natuurlijk, dierlijk, of wel redelijk, geestelijk, menschelijk is. Hoe meer gecultiveerd de bouwmeester is, hoe minder hij de natuurlijke materialen zal laten domineeren, zooals: met de „hand gevormde” baksteen, hout, riet, enz. De keuze van het materiaal is een directe uiting van de geestesgesteldheid van den bouwmeester. Is hij hartstochtelijk aangelegd, dan zal hij de materialen kiezen welke die gevoelens bevredigen, dus gevoeligheden objectiveeren. Gevoeligheden zijn bij een werkelijk modern bouwmeester afwezig en daarom moeten moderne schilders en beeldhouwers alle gevoeligheden overwinnen, om in eenheid met het bouwwerk te komen en zoo tot monumentaliteit te geraken. Men begaat steeds de groote fout bij de moderne werken gevoeligheden te zoeken. De grondidee van de moderne kunstwerken is: evenwichtige verhouding beelden tusschen subject en object; tusschen reële redelijke middelen en ideëelen inhoud (het aesthetische) van deelen zowel onderling, als van deelen tot 't geheel; tusschen uitdrukkingsmiddel en beeldenden drang; enz. enz.

Beschouwt men de moderne kunst niet van dit standpunt en zoekt men b.v. psychologische bijzonderheden der kunstenaars, dan begaat men steeds de fout oude opvattingen te gebruiken bij nieuwe kunstuitingen. Noch het redelijke, noch het emotioneele in de nieuwe beelding domineert, daar de realiseering van het universeele (alomvatting) al in zich sluit elke eenzijdigheid op te heffen en tot evenwicht te brengen. — Een redelijk, dus geestelijk modern kunstenaar luistert niet in de eerste plaats naar zijn gevoelens, maar naar zijn inzicht in universeele waarden, waarvan hij bij zijn werk gebruik maakt.